‘De vuistregel is eenvoudig: zaken die nationale grenzen overstijgen, moet je Europees belasten, lokale voorzieningen belast je lokaal.’

LIES WILLAERT

Joep Konings

- Geboren in Wilrijk in 1967.
- Licentiaat toegepaste economie (Universiteit Antwerpen).
- PhD economie (London School of Economics).
- Professor economie (K.U.Leuven).
- Decaan van de faculteit economie en management van 2005 tot 2008 (K.U.Leuven).
- Economisch adviseur van José Manuel Barroso van 2008 tot maart 2010.
- Voorzitter wetenschappelijk comité van Vives, onderzoekscentrum binnen de K.U.Leuven voor regionale economie.

‘Europa én België moeten hervormen’

Eigen fiscaliteit, eigen arbeidsmarkt, eigen sociaal beleid. Die roep klinkt in Vlaanderen steeds luider. Ondertussen hoor je in Europa steeds nadrukkelijker de wens om net op deze terreinen de onderlinge verschillen tussen de lidstaten weg te werken. Econoom Joep Konings over hoe meer Vlaanderen rijmt op meer Europa. **DOOR EWALD PIRONET**

In september wil de Europese Commissie voorstellen lanceren over nieuwe financieringsvormen voor de Europese Unie. Vandaag heft de EU geen rechtstreekse belastingen bij de burgers. De EU-begroting van ruim 140 miljard euro wordt voor het grootste deel gefinancierd met nationale bijdragen. ‘Europa vraagt aan de lidstaten redelijk ad hoc een soort lidgeld, noem het gerust een dotatie’, zegt Joep Konings, professor economie in Leuven en van 2008 tot begin dit jaar economisch adviseur bij commissievoorzitter José Manuel Barroso. ‘Veel landen willen hun nationale EU-bijdrage verlagen’, verklaarde de Europese commissaris voor Begroting, Janusz Lewandowski, onlangs. ‘Dat opent de weg naar denkoefeningen over eigen Europese middelen die niet door de nationale ministers van Financiën hoeven te worden ingezameld.’ De Europese commissaris denkt concreet aan een Europese vluchttaks, een belasting op financiële transacties en heffingen op CO_2-emissies. De Britse en Franse regeringen schoten deze ideeën meteen af. Ze willen niet horen van Europese belastingen: die zouden de nationale soevereiniteit aantasten.

Ondertussen wordt in België onderhandeld over een nieuwe federale regering. In Vlaanderen hoor je pleidooien voor een regionalisering van de belastingen. ‘Vandaag ontvangen de deelstaten geld van de federale overheid, de zogenaamde dotaties. Maar als de deelstaten zelf die middelen zouden innen, gaan ze zich ook meer verantwoordelijk gedragen voor de uitgaven’, zegt Konings, die vandaag een drijvende kracht is bij Vives, het Leuvense kenniscentrum voor regionale economie. De Franstaligen zijn echter tegen een regionalisering van de belastingen. Dat zou aanleiding geven tot fiscale concurrentie tussen de deelstaten en zou het begin van het einde van België inluiden, zo zeggen ze.

De Europese wens voor meer Europese belastingen lijkt in tegenspraak met de wens van Vlaanderen voor meer Vlaamse fiscaliteit. Dezelfde schijnbare contradictie vinden we terug als het gaat over de arbeidsmarkt en het sociaal beleid. Sommigen opperen dat de Eurozone zo intens verweven is dat het niet anders kan of de Europese landen moeten het arbeidsmarkt- en sociaal beleid op elkaar afstemmen. Tegelijkertijd zwelt de roep aan voor een Vlaams arbeidsmarkt- en sociaal beleid, want dat zou meer kunnen inspelen op de regionale noden en de verantwoordelijkheidszin (‘responsabilisering’) van de deelstaten aanscherpen. Hoezeer vechten die pleidooien voor meer Europa en meer Vlaanderen met elkaar? Op een moment dat België Europees voorzitter is, en Vlaanderen zich in het zog daarvan sterker dan ooit profileert binnen de EU, spraken we daarover met Joep Konings, Vlaming en Europeaan, maar vooral econoom aan de K.U.Leuven.

Joep Konings: Tussen de lidstaten van de EU zijn er spelregels afgesproken die het vrije verkeer van goederen en diensten moeten garanderen, zodat de concurrentie ten volle kan spelen. Maar door de recente financieel-economische crisis kwam die Europese interne markt onder druk. Sommige landen wilden hun eigen industrie met staatssteun bijspringen, maar gelukkig bleef dat binnen de perken, zodat de EU-landen onderling niet al te zeer zijn beginnen te wedijveren. Maar op sociaal gebied zijn er geen Europese spelregels, en de sociaal-economische verschillen tussen de EU-landen groeien. Dat vormt een steeds groter probleem.

Waarom?

Konings: Kijk naar de situatie vandaag. Duitsland presteert heel goed, andere landen blijven achter. Duitsland doet het zo goed omdat het jarenlang een politiek van loonmatiging voerde, zodat het nu erg competitief is en veel kan exporteren. Je zou kunnen zeggen dat elk land voor zichzelf maar moet uitmaken welke sociaal-economische politiek het voert. Of het voor loonsverhogingen kiest of niet. Of het werkloosheid een belangrijk probleem vindt of niet. Of het een uitgebreid sociaalzekerheidssysteem wil of niet. De EU heeft zich daar nooit echt mee bemoeid. Met de crisis werd duidelijk dat dit misschien niet de juiste houding was. Want dat sociaalzekerheidssysteem, bijvoorbeeld, moet wel gefinancierd worden. En dat wordt almaar moeilijker, sommige overheden kampen nu met steeds grotere schulden. We hebben met Griekenland gezien hoe dat de stabiliteit van heel de EU en de euro in gevaar kan brengen. Daaruit groeide de overtuiging dat de EU niet meer stilzwijgend kan blijven toekijken. Ze moet werk maken van meer coördinatie of harmonisering, ook op sociaal vlak, en moet zelfs sancties kunnen opleggen als lidstaten heel slecht presteren.

De onderlinge verschillen tussen de EU-lidstaten voor loonvorming, sociaal beleid of de vennootschapsbelasting zijn heel groot, en kunnen aanleiding geven tot onderlinge concurrentie?

Konings: Een textielfirma zou kunnen overwegen om naar Polen te verhuizen omdat de lonen en sociale lasten daar lager zijn. En werknemers van een Poolse onderneming kunnen hier hun diensten goedkoop aanbieden. De grote verschillen in sociale lasten tussen Polen en België kunnen dus aanleiding geven tot wat men noemt ‘sociale dumping’. Er is dan ook een roep om in Europa ook de sociale regels en de manier waarop de sociale onderhandelingen gevoerd worden meer op elkaar af te stemmen. Hetzelfde kun je zeggen over de vennootschapsbelasting. In nieuwe Europese lidstaten zoals Letland, Estland, Litouwen en Slowakije bedraagt de vennootschapsbelasting gemiddeld 13 procent. In West-Europa is dat 24 procent. De lagere belastingtarieven zouden ondernemingen ertoe kunnen verleiden te verhuizen. Er gaan dan ook stemmen op om die verschillen in vennootschapsbelasting weg te werken.

Spelen bedrijven echt in op die verschillen? Verhuizen ze ook echt?

Konings: Het aantal bedrijven dat van West- naar Oost-Europa trok, valt nogal mee. De loonkosten lagen begin jaren negentig in Oost-Europa wel vijfmaal lager dan in het Westen, maar de productiviteit ▸

lag er ook pakweg vijf keer lager, zodat het toch niet zo voordelig was om te verhuizen. Voor de vennootschapsbelasting geldt hetzelfde. Die ligt daar wel lager, maar een bedrijf kijkt nog naar andere factoren, zoals infrastructuur, logistiek, welke bedrijven in de buurt gevestigd zijn, of er goede werkkrachten beschikbaar zijn enzovoort. Weet je wat de doorslaggevende reden was voor westerse bedrijven om naar Oost-Europa te trekken? Ze wilden een nieuwe markt aanboren, ze wilden dicht bij hun afzetmarkt zitten. Bij nieuwe investeringen kunnen lagere vennootschapsbelastingen en/of loonkosten wel een belangrijkere rol spelen. Als een Amerikaans autobouwer moet beslissen waar hij zijn nieuwe model zal vervaardigen, liggen de Europese landen meer in onderlinge concurrentie.

De EU bewandelt ondertussen de weg van meer Europese harmonisering, coördinatie en controle?

Konings: Politiek ligt dat misschien nog wat moeilijk, maar het is de weg die de EU vanwege de crisis versneld is ingeslagen. Het lijkt me ook nodig. Een concreet voorbeeld. Duitsland is nu de motor van de lichte economische heropleving in Europa. Het heeft al laten weten een streng, conservatief begrotingsbeleid te zullen voeren, maar dat zal nefast zijn voor de heropleving van de andere Europese landen. Een gecoördineerde Europese aanpak zou wenselijk zijn, waarbij Duitsland wat minder snel de begrotingsteugels zou aanhalen, en er zou worden afgesproken in welk tempo landen als België hun begroting weer op orde zouden brengen. Ik ben ervan overtuigd dat een Europese coördinatie voor de meeste Europese bevoegdheidspakketten de enige manier is om echt vooruit te raken.

Concreet: de lidstaten moeten de vennootschapsbelasting meer op elkaar afstemmen?

Konings: Die tarieven zullen nog wel onderling verschillen, maar vandaag zijn er ook grote verschillen in aftrekposten. In het ene land kun je bijvoorbeeld de uitgaven van Onderzoek en Ontwikkeling of het aantrekken van jonge werknemers aftrekken, in een ander land niet. Het gevolg is dat de effectieve belastingen ook nogal verschillen. Men zal in de EU eerder hierover afspraken maken dan over de tarieven. Het valt ook te verdedigen dat een bepaald land een hoger belastingtarief hanteert, bijvoorbeeld omdat het goede wegen heeft die onderhouden moeten worden. Daar profiteren de plaatselijke ondernemingen van, en daar moeten ze dan ook voor betalen.

Zijn echte Europese belastingen wenselijk?

Konings: Bepaalde aspecten van de vennootschapsbelasting zou je beter op Europees niveau regelen, zoals een milieubelasting, want als een land vervuilt, heeft dat gevolgen voor de luchtkwaliteit van de buurlanden. Of een belasting op de kerosine van het luchtverkeer. En moest er morgen een Europees leger zijn, dan zou dat het beste met Europese belastingen gefinancierd worden. Bepaalde belastingen worden dus het efficiëntst geïnd op Europees niveau. De vuistregel daarbij is eenvoudig: zaken die nationale grenzen overstijgen, moet je Europees belasten, maar lokale publieke voorzieningen moet je met lokale belastingen financieren. Met een duur woord heet dat het subsidiariteitsbeginsel: hogere instanties moeten niets doen wat door lagere instanties kan worden afgehandeld.

Dat brengt ons bij het Vlaamse pleidooi voor een eigen vennootschapsbelasting.

Konings: Precies. Ondernemingen hebben er bijvoorbeeld groot belang bij dat de wegen in hun omgeving er goed bij liggen, en dan is het aangewezen dat daarvoor in Vlaanderen belastingen worden geïnd. Openbare Werken is trouwens een Vlaamse bevoegdheid. Zo maak je Vlaanderen niet alleen verantwoordelijk voor de uitgaven, maar ook voor de inkomsten op bepaalde domeinen.

Dus het is geen zaak van óf Europese óf Vlaamse vennootschapsbelastingen, het is eerder én én?

Konings: Zo is het. Dat geldt ook bijvoorbeeld voor het arbeidsmarktbeleid. Natuurlijk moet dat op Europees niveau gecoördineerd worden, we moeten afspreken hoe we samen proberen meer mensen aan het werk te krijgen. Er moet dus een Europees activeringsbeleid zijn. Maar Vlaanderen kampt vooral met werkloze vijftigplussers, Wallonië met jeugdwerkloosheid. Dat vergt een andere aanpak, en daarom is een verdere regionalisering van het arbeidsmarktbeleid ook aangewezen. Vandaag maakt het de deelstaten niet zoveel uit of ze mensen aan het werk krijgen, ze ontvangen toch het geld van de federale overheid. Maar na een regionalisering zouden ze wel onmiddellijk het effect van een activeringsbeleid voelen, want dat zou hen meer inkomsten en minder uitgaven opleveren.

Deelstaten moeten verantwoordelijkheid dragen voor hun beleid?

Konings: Natuurlijk. Dezelfde ontwikkeling zie je ook in de EU. Vandaag zegt Europa duidelijk dat het meer wil controleren, harmoniseren en indien nodig zelfs bestraffen. Europa laat het niet langer toe dat landen het niet zo nauw nemen met hun begroting en op kap van andere landen hun schuld opbouwen. Dus net zoals de deelstaten in België moeten de lidstaten in Europa meer verantwoordelijkheid dragen voor hun eigen beleid. Ze moeten geresponsabiliseerd worden.

België is de EU in het klein?

Konings: Zo zou je het kunnen zeggen. Overal stelt men zich vandaag de vraag: wat doe je het best op welk niveau? Wat moet Europees, wat moet nationaal, wat moet regionaal gebeuren? En ik denk dat die discussie in België nog makkelijker is dan in de EU, want in België vertrekken we van een federatie, en we kijken wat de deelstaten zelf kunnen doen opdat ze er beter van zouden worden. In de EU is het net omgekeerd: daar vertrekken we van 27 nationale staten en proberen te vinden wat die centraal kunnen doen, waar alle lidstaten beter van worden.

Maar het lijkt pas te gebeuren als de nood het hoogst is?

Konings: Inderdaad, de Europese harmonisatie van belastingen, de coördinatie van het stabiliteits- en groeipact met een sanctioneringsbeleid kwam pas echt van de grond na de recente financieel-economische crisis. Een verdere regionalisering in België lijkt er ook pas te komen nu we opnieuw een staatsschuld van meer dan 100 procent van het bruto binnenlands product hebben, de federale overheid geconfronteerd wordt met de vergrijzingskosten waarvoor niets opzij is gelegd, en het financieringsmodel van de deelstaten met zijn dotaties onhoudbaar wordt. Europa en België worden door de financieel-economische situatie zo goed als gedwongen om institutionele hervormingen door te voeren. Europa moet meer één worden, en tegelijkertijd moeten de Belgische deelstaten meer verantwoordelijkheden krijgen. Europa noch België heeft een keuze, tenminste als ze hun welvaart willen behouden. K

VLAANDEREN SCHITTERT IN EUROPA SCHITTERT IN VLAANDEREN

WWW.EUTRIO.BE/VLAANDEREN EN WWW.VLAANDERENSCHITTERT.EU

EXTRA Knack

OP 15 SEPTEMBER VERSCHIJNT EEN EDITIE VAN ***KNACK EXTRA*** OVER DE ROL VAN VLAANDEREN IN DE EUROPESE UNIE. NET ZOALS ANDERE REGIO'S IS VLAANDEREN OP VEEL EUROPESE NIVEAUS VERTEGENWOORDIGD. WELKE INVLOED HEEFT VLAANDEREN OP EUROPA, EN VICE VERSA?